

## 21. Nejvýznamnější představitelé české prózy vznikající u nás ve 2. pol. 20. stol.

Charakteristika období, aneb po 1948

Likvidace inteligence a politické čistky

Zákon o táborech nucené rárcy umožnil posílat bez soudu lidi do lágrů. Např. Karel Pecka, ruralisté. Nově založené tzv. Akční výbory měly za úkol provést očistu veřejného života od odpůrců komunistické strany - profesori, studenti vylučování ze škol. Syndikát čs spisovatelů čistky, nahrazen Svazem čs spisovatelů.

Procesy a popravy 50. let

Jako za okupace desítky procesů, např. za Zelenou internacionálu.

Mezinárodní ohlas vyvolala poprava esejisty a kritika Závěše Kalandry.

Zákazy tisku

Zákazy mnohých periodik. 1952 Lidové noviny.

Řádění v knihovnách

Odstraněna díla předních klasiků, např. Karel Čapek, Jiří Orten, legionáři, surrealisté, aktolící, Franz Kafka, Jaroslav Foglar ad. Tzv. svozy, hromadné ničení knih z klášterních a zámeckých knihoven, viz. příliš hlučná samota.

Psychologický teror a emigrace

Po uvěznění literátů v 1948-50 čistky uvnitř strany i mezi jejími autory. *V jisté době se literární kritiky podobali politickým zatykačům.* Tlak STB způsobil tragédie, sebevraždy (Konstatin Biebl, Karel Teige ad.). Druhá vlna emigrace spisovatelů.

Výsledkem byla literatura bezduchá, ideologicky nenávistivá, patetická, frážovitá, budovatelská, agitkovitá, bez estetiky.

Galérka

Ladislav Štoll - spolutvůrce socialistické kulturní politiky, definice oficiálního socerelu, liliputánský pojem o kultuře. Publicista a kritik, ministr školství.

Václav Kopecký - nedouk, co neuměltéměř nic; ministr informací, hlavní odpůrce Karla Čapka.

Zdeněk Nejedlý - stalinistický politický učitel, předseda ČSAV, ministr školství, velice vzdělaný. Vypouštěl mimo-trdiční umělce (Dvořák, Janáček, Máchala), myšlenka vydat kompletně Jiráskala, ještě s mocí v rukou zeselnilněl.

Kalandru odsuzují Nezval, E. F. Burian, Glazarová uráží Horákovou, Pujamnová chce maximální trest pro zrádce, funkcionáři Drda a Řezáč funkcionáři (Drzáč).

1956 odsouzení stalinismu v literatuře, II. sjezd spisovatelů Seifert a Hrubín kritika schematismu, Štolla a ano svobodě umělce. Kulturní prostředí se uvolňuje. Zbabělci, překladý Camuse.

60. léta, konec naděje

Projevy svobody (film 60. let mimořádná kvalita) - téměř svobodné vydávání knih, rehabilitace politické a literární - ale to je jen iluze. IV. sjezd spisovatelů (Kundera, Havel, Vaculík) roztřka s vedením strany. Široce rozšířené Dva tisíce slov.

Po 1968

Normalizace (Poučeníz krizového vývoje).

Charta 77 - mluvčí Havel, Patočka, Jiří Hájek. Výzva respektovat své voastní zákony, jimiž se stát zavázal dodržovat LZPS.

Zrušena nekomunistická periodika, opětovný zákaz autorů (Kundera, Tigríd, Vaculík, Lustig, Škvorecký...) - index. 150 000 Čechů a Slováků emigrace, např. Škvorecký, Kundera, Lustig, Kohout. Samizdat, exilová nakladatelství.

Ve Svazu spisovatelů zůstala 1/6 lidí, mimo 400 lidí postžených určitou publikační bariérou.

Literatura oficiální

Mohla vycházet za Husáka. Vedle zprofanovaných i vynikající (Fuks, Pavel, Hrabal, Páral, Körner ad.), které zákazy záhadně minuly anebo ústupky.

Samizdatová a exilová v jiné maturitní otázce.

Velmi kvalitní Fuks, raný Páral, Körner, Pavel, Hrabal.

### Oficiálně vydávání autoři 50. a 60.

**Jan Drda (1915-1970)**

Jadrný a zemitý vypravěč v tradici čs lidového humoru. Funkcionář, 1968 však „Nepodejte jim ani kapku vody.“ Viz pohádky.

- Němá barikáda (1946) - z prvních o osvobozování, nástup plochého ideologického schematismu; povídka Vyšší princip.

- Hrátky s čertem - za okupace populární - Martin Kabát vítězí nad pekelnými mocnostmi

**Václav Řezáč (1901-1956)**

Od psychologických ke schamatismu. Čítankové příklady, jak nemá literatura vypadat.

**Julius Fučík (1903-43)**

Hajzlík. Komunista.

- Reportáž psaná na oprátce (1945) - motáky z vězení za války; modla komunistů. Nyní zahaleno nepříjemným oparem - Fučík oddaloval smrt udáváním, psal s jasným vykalkulovaným záměrem.

**Edvard Valenta (1901-1978)**

- jdi za zeleným světlem (1956) - nabourání literárního schématu doby; odchod intelektuála z města a nabytí sebedůvěry; zelené světlo dovolí nerezignovat.

**Jan Otčenášek (1924-1979)**

- Romeo, Julie a tma - baladická milostná novela z okupace (něco jako Petr a Lucie Romaina?)

- Občan Brych - pro komunisty kontroverní román o rozhodování právníka, zda přijmout či nepřijmout 1948 (přijal, ale je řada pozotovních rysů).

### Oficiálně vydávání (i) za normalizace

**Ladislav Fuks (1923-1994)**

Nedoceněný, mimořádně kultivovaný autor o lidské psychice, magický realismus.

- Pan Theodor Mundstock - tragická románová groteska z 2. světové války, Žid ví o transportu a svědomitě se připravuje, je v klidu; přejede ho auto, když jde ke vlaku.

- Spalovač mrtvol (1967) - psychologický horor

**Ota Pavel (1930-1973)**

Berounka a krávkolátské lesy, nehrdinský hrdina otec. Reportáže ze sportu a prosté, laskavé vyprávění o lidech a přírodě.

- Smrt krásných srnců - ze světa dětství, koncentráky

- Jak jsem potkal ryby - Tonda měl referát

**Bohumil Hrabal (1914-1997)**

Po právnické fakultě úředník, skladník, výpravčí, obchodní cestující, ocelář, balíč papíru ad. - symbióza s dílem.

Názvy děl Perličky na dně a Pábitelé klíčem k dílu - dobré jádro lidí a pábení (autentické hovory lidí, poetika až bájná), pábitelé jsou něčím šíleně zaujati, obdivují skutečnost a její rozmanitost.

Svěrázná poetika, posedlost životem. Bezšyžetovost (ne např. Ostře sledované vlaky). Metoda koláže, automatické linie záznamu. Lidé z periferie. Erotika, černý humor, groteskno. Prý vše skutečné. Hovorový jazyk.

- Ostře sledované vlaky (1965) - Miloš Hrma msrtí při překonání soukromého traumatu (ženy).

Vrchol v 70. letech. Bibliografický oříšek - někdy vyšel nejdříve v exilových nakladatelstvích, pak v českých, ale s cenzurními zásahy, sám pak přepracovával. Dilema: vydat a upravit/neydat. Do r. 1975 zakázán. Režisér Menzel.

- Obsluhoval jsem anglického krále - číšník Jan Dítě, malý (komplex) a dětinský, přizpůsobuje se společnosti, aby uspěl - němčům, pak nenáviděn Čechy, ůni kdo horské samoty. Dávejte pozor, co vám teďka řeknu...

- Příliš hlučná samota - básnická zpověď Haňti, vzdělaného proti své vůli, ne klasický pábitel, vnitřně medituje a je ubíjen normalizací

- Postřiziny - tzv. nymburská trilogie, strýc Pepin ne 14 dní, ale 3 roky; pocta 20. létům.

Historické téma

**Václav Kaplický (1895-1982)**

- Kladivo na čarodějnice (1963) - čarodějnické procesy v 17. stol. na Moravě

### **František Kožík (1909-1997)**

- Největší z Pierotů - z nejčtenějších čs knih vůbec; příběh mimo českého původu

### **Vladimír Křepek (1939)**

Nedoceněná osobnost.

- Údolí včel (1978) - klenot čs literatury; období po Přemyslu Otakaru II.

Soudobý člověk

### **Vladimír Páral (1932)**

Z dominant 60. až 80. let, po 1989 ztratil lesk (vyčpělost, přesun čtenářů jinač; na hodině zaznělo, že slizký a perverzní). Chemik ze severních Čech.

Člověk zdegenerovaný stereotypy - nudný, konzumní, citově vyprahlý život. Telegrafická stručnost vyprávění, vysvětlivky v závorkách, glosy (pohlednicový efekt - barevnějším), výborné odkrytí osobních erotických vztahů.

- Veletrh splněných přání (1964) - chemik si zvykl na neživot a je spokojen, zamiluje se do něj dívka, jeho klid ohrožen atd.

- Milenci a vrazi (1969) -

### **Radek John (1954)**

- Džínový svět (1980)

- Memento (1986) - první text v zemi o drogách, ihned bestseller

Další

### **Petr Šabach (1951)**

Spiše do otázky č. 24 - současná próza. Díky svému laskavému humoru patří mezi nejčtenější české autory. Ve svých povídkách a novelách navazuje na hrabalovskou tradici. Jeho knihy se staly náměty divácky úspěšných filmů Šakalí léta a Pelíšky.

- Jak potopit Austrálii

## **Humoristická**

Meziváleční Karel Poláček, Eduard Bass, Jaroslav Žák.

Zdeněk Jirotka (1911) - Saturnin

Jiří Brdečka (1917-1982) - scénárista (byl jednou jeden král, Adéla ještě nevečeřela), próza Limonádový Joe.

Miroslav Horníček (1918-2003) - inteligentní humor, legendární postava.

Jan Werich (1905-1980) - Fimfárum (1960) - moderní pohádky, Italské prázdniny.

Miroslav Švandrlík (1932) - Černí baroni (1969, zakázáno)

František Nepil (1929-1995)

Jiří Grossmann (1941-1971), Miloslav Šimek (1940-2004)